

ACTA DE LA REUNIÓ DEL GRUP IMPULSOR DEL PROCÉS PARTICIPATIU PER AL TEATRE ARNAU: L'EDIFICI I EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE L'ARNAU

Centre Cultural Albareda
14 de desembre 2016 – 18.30h

Assistents:

Ajuntament de Barcelona:

Laia Forné, Direcció de Democràcia Activa i Descentralització de la Regidoria de Participació i Districtes; Carles Sala de l'ICUB.

Entitats i col·lectius:

Kyriaki Christofordi, Camila Montevellhi, Borja Lozano, Andrés Martínez de la Riva, Javier Rodrigo, plataforma Recuperem l'Arnau

Maria Aparici, Fundació Molino

Laia Ricart, Carla Rovira i Roger Vidal, Col·lectiu de Companyies Independents de Teatre

Velasco, Gegants Poblesec

Joel Calvet, Ravalnet

Eva Lázaro, associació de Joves TEB i Ravalnet

Toni Oller, Associació Talia Olymplia i plataforma Salvem l'Arnau

Enric March, plataforma Salvem l'Arnau

Antoni Ramón, Observatori d'espais escènics

Sergio Marcovich, La Virgen Despacho Cultural

Núria Vila, La Col, SCCL

Meritxel Martínez

Oscar Esteban, Fundació Tot Raval

Anna Madiol

Resum de la sessió:

Per obrir l'acte, la Laia Forné introdueix la sessió explicant breument el marc temàtic, la situació i el context. Recorda que s'han d'iniciar un seguit d'estudis previs al projecte i a les obres de l'Arnau. S'ha d'iniciar un estudi de memòria sobre l'edifici, que s'ha encarregat a l'Observatori d'espais escènics (UPC). D'altra banda, també s'ha demanat fer una visita tècnica controlada al teatre, per a poder contrastar i acabar de veure els elements físics estructurals de l'Arnau. Aquesta visita es realitzarà dimarts 20 a les 10.00h, i hi aniran aquelles persones amb coneixements tècnics que puguin fer una valoració i un aprofundiment de l'informe tècnic presentat.

El Carles Sala, de l'ICUB, comenta que a la reunió amb Patrimoni se'ls va informar que l'edifici té un grau de protecció i, per tant, s'ha de determinar com i que s'ha de reformar, i decidir quin grau de

protecció s'ha de respectar i quins elements s'han de protegir. Per aquest motiu, s'ha encarregat l'estudi patrimonial mencionat a l'Observatori d'espais escènics de l'UPC, per determinar el grau d'importància patrimonial dels diferents elements de l'Arnau. S'han d'analitzar també els costos d'ambdues operacions (reconstruir o rehabilitar) per a valorar-les.

A nivell informatiu, la Laia Forné, de la direcció de Democràcia Activa i Descentralització de la Regidoria de Participació i Districtes, comenta que també s'ha encarregat, com ha dit el Carles, la primera aproximació de costos de rehabilitació del teatre, per a veure en quins marges es mouen. A la sessió del gener, es farà el recull i el resum de tot plegat.

El Toni Ramón, de l'Observatori d'Espais Escènics, comenta que a l'Arnau hi ha hagut una sèrie d'intervencions al llarg dels anys. El projecte és del 1903, al 1915 va haver una reforma important i al 1982 va tenir lloc una altra. Ara s'ha de detectar que queda de cada un d'aquests moments.

Assenyala que, a partir de l'informe que estan realitzant, també es marcaran uns criteris d'intervenció. Cal veure quin valor patrimonial tenen els diferents elements (bloc lateral, caixa escènica, etc.).

A continuació, URBANing exposa els objectius de la sessió d'avui, que són:

- Identificar els elements arquitectònics representatius de la identitat de l'Arnau
- Identificar quins espais són necessaris pel desenvolupament de les funcions i usos principals.

També es repassen les diferents idees que s'han expressat fins al moment respecte l'edifici i el seu patrimoni arquitectònic, es mostren uns plànols de l'Arnau amb la seva distribució funcional actual i dimensions per tal de comprendre com està configurat l'edifici i, per últim, s'assenyalen un conjunt de consideracions que s'han recollit sobre l'actual edifici (dèficits funcionals de configuració i dimensions de l'espai, manca de compartimentació contra el foc, etc.)

El Toni Ramón esmena que s'haurien de relativitzar i qüestionar els punts sobre les consideracions de l'Arnau. En primer lloc, apunta que una estructura de fusta no s'ha d'embolcallar necessàriament en un edifici de patrimoni (això és quelcom a discutir amb bombers) i, per tant, no es desvirtuarien molts dels elements. D'altra banda, pel que fa la compartimentació contra el foc, comenta que depenent de les dimensions faria falta un taló talla-focs, però aquesta és una estructura que es pot fer exempta i que, a més, pot entrar en consonància amb els requeriments tècnics actuals que puguin haver per a fer el teatre polivalent. Respecte la manca de profunditat i "d'hombros" de l'escenari, comenta que l'espai té unes dimensions determinades i estaria bé que les diferents obres es poguessin adaptar a l'espai disponible existent. Pel que fa al tema de la anti-funcionalitat que podria suposar un teatre a la italiana, remarca que, a París, es va rehabilitar un teatre a la italiana convertint la platea d'inclinada a plana, fent-la absolutament transformable i versàtil. Finalment, en quant a la capacitat d'aforament, assenyala que amb una graderia es pot transformar la sala més gran en una de més petita, en funció de com es col·loca aquesta graderia.

Segons el seu punt de vista, s'hauria de fer un concurs d'arquitectura amb unes bases prou obertes per a veure que pot donar de si l'Arnau sense tirar-lo a terra.

El Carles Sala destaca que l'informe de patrimoni marcarà molt el Pla Funcional, ja que aquest establirà que s'ha de mantenir i que no, i això determinarà l'estructura del teatre. A més, si algunes de les funcions que s'havien anat proposant per a l'Arnau no poden tenir cabuda per les limitacions físiques de l'espai, caldrà pensar en una prioritització i deslocalització d'aquelles funcions que no tinguin cabuda.

Seguidament, URBANing planteja un conjunt de preguntes amb l'objectiu d'obrir el debat:

- Com es reconstrueix el nou espai?
- Quins són els elements que li donen caràcter i identitat? Quin grau d'importància se li dona a aquests elements?
- Ha de ser una reconstrucció fidedigne? Quin marge se li vol donar?
- Quin tipus de barraca es reconstrueix? És compatible amb la funcionalitat?
- Quins elements es considera imprescindible de mantenir físicament i en quines condicions?

El Toni Oller, de l'Associació Talia Olympia i Salvem l'Arnau comenta que ells s'imaginen la reconstrucció de l'espai tal com és avui en dia però arreglat. Addicionalment, existeixen uns espais annexes (els bars i la floristeria), als quals se'ls podria donar diferents funcions: ateneu, centre d'interpretació, etc. Destaca que el bar del Retiro està en molt bona posició, i creu que es podria utilitzar abans de l'obertura del propi Arnau com a punt d'informació o altres usos.

L'Enric March, de Salvem l'Arnau, considera imprescindible tenir una visió o mirada tant exterior com interior –buit de tota idea sobre quina ha de ser la funció del teatre– per tenir la sensació de que s'està a l'Arnau de sempre. Això implica intentar recuperar tot allò que es pugui recuperar i conservar l'estructura bàsica. D'aquesta manera, la mirada des de fora t'ha de donar la sensació de que es tracta d'un teatre de barraca i, quan s'entra a dins, ha de donar la sensació de que s'està entrant a un teatre antic, però sempre intentant que l'ús que s'hagi de fer puntualment dins pugui modificar tant com es pugui aquest espai, aprofitant les idees del Toni Ramon. Per exemple, es podria mirar l'escenari i la platea que han estat com sempre però que siguin desmuntables per a fer les obres que s'hi hagin de fer.

Per tant, no s'hauria de perdre mai aquesta mirada interna i externa buit de tot ús que permeti recordar l'Arnau de sempre, al marge de les modificacions i usos que se li vulgui donar després.

El Carles Sala pregunta a l'Enric March si, al marge de la façana i de la platea, considera que la resta de metratge de l'Arnau marca el seu caràcter. Assenyala que hi ha molts espais dins de l'Arnau que segurament, si es transformessin, no li traurien el caràcter.

El Toni Ramón destaca que cal entrar a l'Arnau per a veure-ho i valorar-ho, però probablement hi ha molts elements que es podrien transformar sense modificar-ne el caràcter. Considera que el que té més valor patrimonial és la sala amb els seus pilars de fusta i la seva volumetria.

El Joan Tarrida, de Fem Sant Antoni, assenyala que, des de Fem Sant Antoni, continuen anant amb la mateixa idea amb la que van anar des del principi. Considera que la condició primera és que s'ha de recuperar l'edifici però des d'una vessant comunitària, que vol dir que la reconstrucció i el anar reconquerint els espais del teatre és una mateixa fase del procés de creació del teatre. Per tant, no s'ho imaginava a través d'un concurs d'arquitectes, sinó que els veïns anessin recuperant el teatre. El procés veïnal i comunitari també hauria de ser recuperar el que es pugui recuperar de l'Arnau. A més, es podria fer el procés per fases, de mica en mica, per a que s'anessin sentint i fent seu l'Arnau.

La Carla Rovira, del Col·lectiu de companyies independents, creu que s'ha de mantenir al màxim tot allò que tingui un significat, però que no només es tracti d'això. A més, l'espai no es pot desvincular dels usos que haurà de tenir. Quan ells parlen d'espais polivalents, es podria fer això que s'ha comentat de la platea recta. Per tant, s'ha de veure que hi ha i com es reconstrueix deixant el màxim possible i dialogant amb l'edifici.

Finalment, apunta que ells aporten unes idees que es posen a debat al grup impulsor i, aquest és democràticament qui decideix. Per tant, no els sembla bé que s'obrin debats i feedback paral·lels per correu electrònic, ja que tot això s'hauria de parlar sobre la taula en aquestes sessions i en aquests espais.

El Toni Oller comenta que, a la sessió anterior, va sentir un retrocés en les postures que s'havien arribat anteriorment en el moment en que es va plantejar la divisió horitzontal de l'espai.

La Laia Forné remarca que entrant en aquest debat no s'està anant enrere. Els consensos s'han anat construint en el procés. A la sessió d'arts escèniques es va fer una proposta de projecte de la que no se'n deriva que l'Arnau s'hagi de dividir en 4. Emfatitza que durant la present sessió s'ha de veure quins elements patrimonials volen conservar-se de l'edifici, ja que fins al moment s'ha fet una diagnosi dels usos i necessitats i ara s'ha de començar a veure com encaixa tot això.

El Toni Oller destaca que, gràcies al Toni Ramón, el sentit del dol (ja que la proposta del MAE i el museu no ha funcionat i s'ha acceptat que la funció principal sigui el teatre) s'ha alleugerat, però el que si que s'exigeix des de la història és que el teatre sigui el màxim fidel i íntegre a l'original. Ells tenen la sensació de que han fet un esforç i ara no volen anar cap a una altra banda.

El Javier Rodrigo, de Recuperem l'Arnau, considera que hi ha un problema de base metodològic: no s'han de fer propostes de màxims, sinó propostes de complexitats, ja que s'han d'apropar les posicions. En el moment en que es competeix entre màxims hi ha un problema, ja que si es fan propostes de màxims sense identificar els camins transversals, s'entra en lògiques de competències i això és complicat de superar.

Adicionalment, opina que dins de tot el que s'ha dit de la proposta de transformació de l'arquitectura, seria molt interessant saber les conseqüències de l'economia política d'aquest equipament. Si per exemple s'han de conservar els frescs, això són molts diners, i això podria determinar la temperatura ambient de la sala, la possible necessitat d'un guarda de seguretat, un tipus de calefacció determinada, etc. Per tant, li agradaria saber fins a quin punt tenir un equipament en el que hi ha uns usos i la conservació de diversos elements patrimonials podria comportar la visualització d'un Arnau que no és pas el que els veïns s'imaginaven. Si tot això comporta que hi haurà més diners per a l'energia de la calefacció que per al projecte comunitari, ell com a veí s'oposa. Per tant, davant la protecció dels elements patrimonials no pot perdre el projecte comunitari. Comenta també que la vessant comunitària en la recuperació de l'espai ha de tenir en compte elements d'economia social i que cal parlar sobre criteris de sostenibilitat.

La Núria Vila, de La Col i la Plataforma Recuperem l'Arnau, en resposta al Joan comenta que ells també van imaginar-se un procés en el que tornar a habitar progressivament aquest espai. Tanmateix, aquí sempre ha faltat una massa crítica alineada, i el plantejament de l'Ajuntament en cap moment ha sigut de "donar les claus" com ha passat a altres llocs. Per tant, sap greu però aquesta idea s'ha perdut. No obstant, això no treu que, amb aquest estudi de memòria i aquestes sessions de treball, es pugui treure un plec de condicions en el que uns arquitectes hagin de pensar en aquest espai amb una estructura mare que s'hauria de conservar i un pla funcional que inclogui els tres àmbits. A partir d'aquí, és possible que els arquitectes diguin de fer-ho també per fases. Aquest plec de condicions és el primordial i és el que engloba tot el que s'ha plantejat i s'ha estat treballant durant aquest any.

A més, hi ha un nivell d'inseguretat a l'edifici molt gran i, per tant, no es poden "donar les claus" als veïns, ja que aquests aspectes tècnics de l'edifici no permeten aquesta idea.

Per últim, és important tenir en compte les disfuncions actuals de l'espai (magatzem no comunicat amb exterior, sense accés de càrrega i descarrega) a l'hora de fer el plec de condicions.

La Laia Forné apunta que la idea per fer-ho per fases i intervenir en la rehabilitació no és una idea perduda, tot i que té les limitacions de seguretat que la Núria ha comentat i s'han de tenir en compte.

El Joan Tarrida expressa que no vol un concurs tancat en el que fins al final de dos anys no es pugui intervenir ni poder fer res i, per tant, creu que s'ha de buscar un punt mig. A més, pretendre reproduir un Arnau, és reproduir un Arnau d'un any concret, i l'Arnau ha anat canviant constantment (ha sigut teatre, cinema, sala de ball, etc.). Per tant, quin Arnau es vol reproduir o preservar?

L'Oscar Esteban, de Tot Raval, remarca que els principis que es van establir fa un temps són principis compartits, i els debats paral·lels no ajuden a ningú. Per tant, s'ha d'intentar fer els debats aquí i

creure's-ho com a grup. Creu que no s'ha de tenir tanta pressa, ja que les coses per anar-les construint s'han d'anar teixint poc a poc.

La Carla Rovira està d'acord amb el Joan. Addicionalment, vol saber que és el que es creu identitari de l'Arnau, i entendre què és per ells la identitat i què no és sacrificable.

La Laia Ricart demana, mitjançant la maqueta i veient tot el que hi ha, quina és aquesta tipologia que només te aquest teatre? Què és el que fa que sigui únic? Quines experiències hi ha aquí dins que fan que això sigui especial i que no sigui un teatre qualsevol?

L'Enric March, en resposta al Joan, apunta que no volen reconstruir un Arnau determinat d'un moment de la història concret, sinó que es pugui fer una lectura de tots els Arnaus, inclosa la lectura del segle XXI. Ha de ser un espai que permeti conservar la seva història i les experiències vitals, no només del teatre sinó de tot el Paral·lel. Com a mínim, una part de tot allò que es programi dins de l'Arnau ha de formar part d'aquest esperit històric identitari.

Pel que fa a les fases que proposa el Joan, considera que no es contradiu amb tot el que s'està dient. Un cop es faci la rehabilitació de mínims que permeti que es pugui entrar en aquest teatre a fer el que sigui, es pot seguir amb aquesta línia.

El Carles Sala assenyala que els tècnics decidiran que és el que no es pot tocar de l'edifici perquè s'ha de preservar, i el grup impulsor ha de decidir que és el que no s'hauria de tocar per a mantenir la memòria, és a dir, quins elements remetent a la memòria del que va ser l'Arnau.

El Borja Lozano, de Recuperem l'Arnau, comenta que de cara a les obres estaria bé tenir un projecte itinerant. A nivell de l'edifici, destaca: transparència, participació, horitzontalitat, etc. Com es pot transmetre això al projecte de l'Arnau i a la seva construcció? Aquest encàrrec a concurs fins a on ha d'arribar i fins a on no? Pot ser una posada de mínims? Pot ser en fases o no? Aquestes són preguntes importants perquè a l'hora de pensar el projecte tot això el marca.

Finalment, quina dimensió se li dona al territori en la reconstrucció de l'Arnau? En quin moment entra i com? Creu que és important començar a pensar aquestes qüestions.

El Carles Sala apunta que, de cara al concurs, un dels criteris podria ser que el projecte guanyador sigui aquell que permeti treballar en fases, etc. Per tant, s'hauria de dedicar alguna sessió a decidir com hauran de ser els plecs d'aquest concurs.

El Toni Oller explica les diferents fases o cares de l'Arnau al llarg dels anys (cinema, teatre, etc.) i destaca la quantitat de gent i espectacles que hi han anat passant. Per la seva banda, s'imagina que s'hauria de salvar la sala del teatre. Pel que fa a l'economia social a l'Arnau, hi està d'acord, i recorda la seva proposta d'introduir la vessant comunitària a través de la col·laboració amb escoles-taller en el procés de rehabilitació o restauració o reconstrucció de l'Arnau.

El Joan Tarrida considera que s'ha de salvar l'Arnau tant com es pugui, amb el menys cost possible i amb les fases que siguin necessàries. Creu que les fases s'haurien de fer pensant en les tres parts diferenciades de l'edifici (bar+sala d'assaig complementari separat de la platea, la sala i la caixa de l'escenari amb les llotges, i les botigues annexes que hi ha a baix). A més, les fases haurien d'intentar salvar l'edifici el més ràpid possible.

El Toni Ramón destaca la idea de permanència de l'edifici, és a dir, allò que queda fix amb el temps. En el cas de l'Arnau la part fixa són els pilars, els pisos i la forma de la sala. Allò que canvia, per exemple, són les llotges, que originàriament no hi eren. Remarca la importància de, a la sessió de síntesi, intentar veure com un programa d'activitats pot cabre sense malmetre el valor patrimonial de l'edifici.

Si per exemple, es traguessin les butaques mantenint la forma de ferradura de la sala, es podria crear un espai polivalent i es guanya molt espai. A més, es podria fer a peu pla, i això permetria més polivalència. També es podria baixar el taler talla focs i actuar només en l'escenari.

L'Enric March comenta que estaria bé poder aprofitar la platea com escenari però quan calgués fer una obra en la que fos necessari un espai de teatre a la italiana aquest pogués ser utilitzat també així (això, per exemple, seria possible amb grades retràctils).

El Toni Ramon comenta que l'altre tema són els costos. La seva tesi d'entrada és que mantenir no necessàriament és més car. A més, exposa que en el cas que la restauració impliqui un pressupost més elevat, es poden buscar fórmules per a què aquests diners es destinin, per exemple, a cobrir determinades tasques amb les feines dels i les alumnes de les escoles taller, de forma que si bé el projecte tot d'una pot semblar més car, aquests diners s'estan revertint en la pròpia vessant comunitària del projecte.

La Núria Vila destaca la importància de no arribar a un solar buit, ja que això és precisament el que s'ha d'evitar. Respecte les normatives, assenyala que hi ha un sobre-cost a tenir en compte (accessibilitat, incendis, etc.), ja que es tracta d'un projecte complex.

Per últim, la Laia Forné recorda que al gener, en base a les 4 sessions que s'han fet ara i el procés anterior, es farà una primera proposta més elaborada de projecte que inclogui els 3 àmbits, i es farà una proposta de primers criteris del Pla funcional. El que s'ha de definir i treballar més ara és el Pla funcional per a començar el concurs d'idees, iniciar tramitacions, etc., que haurà d'estar llest a finals de febrer.

Finalment, per tancar la sessió, se'ls agraeix l'assistència i se'ls informa de que es farà arribar l'acta de la sessió en els pròxims dies.

Llista d'acords / Resum

- S'ha d'iniciar un estudi de memòria sobre l'edifici, que s'ha encarregat a l'Observatori d'espais escènics (UPC). Aquest informe de patrimoni marcarà molt el Pla Funcional, ja que establirà que s'ha de mantenir i que no, i això determinarà l'estructura del teatre.
- Es realitzarà una visita tècnica controlada al teatre el dimarts 20 a les 10.00h, i hi aniran aquelles persones amb coneixements tècnics que puguin fer una valoració i un aprofundiment de l'informe tècnic presentat.
- L'edifici té un grau de protecció i, per tant, s'ha de determinar com i què s'ha de reformar, i decidir quin grau de protecció s'ha de respectar i quins elements s'han de protegir.
- S'ha encarregat la primera aproximació de costos de rehabilitació del teatre, per a veure en quins marges es mouen.
- A partir de l'estudi de memòria i les diferents sessions de treball realitzades, així com el Pla funcional, es traurà un plec de condicions per a realitzar un concurs d'arquitectura amb unes bases prou obertes per a veure que pot donar de si l'Arnau.
- La idea més extensa és que s'ha de mantenir al màxim tot allò que tingui un significat i marqui el caràcter de l'Arnau, però no s'ha de desvincular l'espai dels usos que haurà de tenir.
- La idea de fer la rehabilitació per fases i intervenir en la rehabilitació per part dels veïns no és una idea perduda, tot i que té unes limitacions de seguretat que s'han de tenir en compte.